

A CSOMAGOLÁS ÚTJA

KARL ROSNER: DIE ENTWICKLUNG DER PACKUNG. Es kann festgestellt werden, dass die sich mit der Herstellung von Verpackungsartikeln befassenden Industrien in Ungarn seit den 1920-er Jahren bis auf den heutigen Tag sich in ständiger Entwicklung befinden. Diese Entwicklung ist ebensowohl quantitativ, als qualitativ. Die quantitative Steigerung ist durch verschiedene Faktoren verursacht. Einerseits kommen mit der gesteigerten Markierung immer mehr und mehr Waren verpackt in den Verkehr, andererseits hat der Handel immer mehr die Erkenntnis von der Reklamewirkung der Packung erlangt. Die qualitative Verbesserung ist dem Umstande zu verdanken, dass mit der Zeit immer mehr und mehr Branchen ihre Packungen durch hervorragende Künstler entwerfen lassen. Die kunstvolle ungarische Packung setzt mit dem Jahre 1920 ein, wo Fritz Floris die Verpackung seiner Chokoladefabrikate von Ludwig Kozma, einem unserer hervorragendsten Künstler entwerfen liess. Diese Verpackungen stehen auf einer so hohen künstlerischen Stufe und gelten dermassen als vorbildlich, dass sie auch heute noch ein Beispiel sind. — Auf dem Gebiete von Chokolade-Packungen hat Edmund Dankó, der vorzügliche Gewerbekünstler, grosse Verdienste aufzuweisen, der mit seinen völlig individuellen, hauchartigen Arbeiten von echt französischer Feinheit der ungarischen Verpackung einen neuen Geschmack verliehen hat. Die Kartons der Chokoladefabrik San Thomé sind von der talentvollen Künstlerin Margit Galambos entworfen worden; sie sind in einem einheitlich rosafarbenen Grundton gehalten, auf dem blaue und in Gold ausgeführte Zeichnungen wechseln. Nach den individuell aufgefassten Verpackungen von Stefan Gádor und Ernst Jeges werden die Verpackungen der Chokoladefabrik Stühmer derzeit von Ili Szirmai entworfen, feine und geschmackvolle Arbeiten, deren weiche Farben und reizvolle Zeichnungen bezeichnend für die echt weibliche Künstlerhand sind. Gustav Végh und Frau Kató Kaesz-Lukáts haben für die Fabrik Koestlin schöne Packungen von individuellem Geschmack hergestellt, die zu den gelungenen Schöpfungen beiden hervorragenden Künstler gehören. Als besondere Leckerbissen auf dem Gebiete kunstvoll ausgeführter Verpackungsentwürfe müssen die von Frau Kató Kaesz-Lukáts für die Chokoladefabrik Altmann & Kühne gemachten Entwürfe bezeichnet werden, deren Altwien-Motive gleich einer edlen Brüsseler Spitze ineinander verschlungen sind und alle Erinnerungen an diese edle Kultur in der Rekreation des heutigen Künstlers widerspiegeln. In bedeutender Zahl gibt es jedoch auch erstrangige Emballagen, die neben ihren hohen künstlerischen Niveau dem Geschmack der breiten Schichten angepasst sind und durch ihre lauter wirkenden Töne gleichzeitig auch eine bedeutende Reklamewirkung erzielen. Als solche sind die stark wirkenden Chokoladeverpackungen und Strumpfkartons von Georg Nemes, die Seifenschachteln von Albert Kner, Ludwig Csabai-Ékes und Alexander Bortnyik, und die Radio und Taschenelementhüllen von Csemiczky zu bezeichnen. Eine gesonderte Gruppe bilden die Verpackungen für Medikamente, deren moderne Umgestaltung das Verdienst von Stefan Irsai ist.

CHARLES ROSNER: THE DEVELOPMENT OF PACKINGS. Hungarian graphic and advertising arts and the industries for wrappings show a constant development ever since the year 1920. This development is at the same time quantitative and qualitative. Lajos Kozma took the first important step forward with his wrappings for the Floris Chocolate Works. His wrappings always on a high artistic level continually created something new, and are even to day models of the best Hungarian wrappings. The work of the highly talented Odön Dankó is a complete contrast to the formal composition of Kozma. Dankó prefers primitive and grotesque motives. Every wrapper and label designed by this artist is a surprise. Margit Galambos' s series of wrappers for the Thomé Chocolate Factory, in which the same colors recur, show french influence both in style of drawing and in the delicate choice of colors. After the individual wrappings of István Gádor and those of Ernő Jeges now Ili Szirmai designs exquisite wrappers for the chocolate factory Stühmer. Gustave Végh and Kató Lukáts designed smart an original wrappings for the Cakes Factory Koestlin. Victories of the packing art are the wrappers made by Kató Lukáts for Altmann & Kühne, Vienna, with their delicate Alt-Wien motives. The striking wrappings for chocolate and hostery by George Nemes, those for soaps by Albert Kner, Lajos Csabai Ékes and Sándor Bortnyik and finally the wrappings for Radio Anodes and Dorco Bath Shoes by Csemiczky are closing the file of illustrious Hungarian graphic artists. We must not omit to mention the names of Hanna Dallos, Sándor Kolozsváry, Grete Máday and Gitta Mallász who have done much to further the development of the art of the decorative wrappings in Hungary.

Ha figyelemmel kísérjük a csomagolási cikket előállító iparok fejlődésének útját Magyarországon, úgy örömteli meglepetéssel állapíthatjuk meg, hogy az 1920-as esztendő óta ezek az iparok állandó fejlődést mutatnak, úgy a mennyiségi, mint a minőségi termelés szempontjából. Ha leszámítjuk a külföldről régebben igen nagyszámban importált csomagolóanyagokat, melyeket ma legnagyobb részben a magyar gyárak állítanak elő, még mindig igen jelentős a fogyasztás emelkedése évről-évre.

Nézzük meg már most, melyek egyrészt az indítóokok, melyek a csomagolási szükségletet fokozzák, másrészt milyen haszna származik ebből a közgazdasági előnyből az iparművészetnek.

A háború előtti években a csomagolás elengedhetetlen kellék volt a minőségi árucikkeknek. Az illatszertipar, kozmetikai ipar, élelmiszerszakma csak finomabb cikkeinek csomagolására fordított gondot és az árucsomagolási verseny, a csomagolás művészi megoldása inkább az eredeti elgondolású, egyéni formájú csomagolásokban élte ki magát, hogy áruját ily módon is márkázza és konkurensétől megkülönböztesse. Igen kismértékben vált tudatossá az a reklámerő, melyet a csomagolás magában rejt és csodálkozással állapíthatjuk meg, hogy igen erősen reklámozott márkacikkek csomagolására is mily minimális gondot fordítottak.

A két legjelentősebb csomagolásfogyasztónál, a csokoládéiparnál és a háztartási és illatszertiparnál más és más elgondolásból kiindulva lendült fel a csomagolás a háború utáni években.

A csokoládéiparban a kezdeményezés érdeme Floris Frigyesé. Minőségi árut előállító készítményeinek csomagolásait Kozma Lajossal tervezte meg és ezzel úttörő munkát végzett Magyarországon. Ideális csomagolásai, dobozai, zacskói, bonboncímkei, bélőpapírjai nemcsak azzal keltettek feltűnést, hogy magasan felette állottak művészi értékben mindannak, amit Magyarországon valaha is csomagolásban alkotnak, hanem összhangjukkal rámutattak a csomagolás lényegére, melyet eddig jóformán teljesen figyelmen kívül hagytak.

Mi a csomagolás lényege, sikerének legnagyobb titka? Az, hogy alkalmazkodva az áruhoz, legkülső rétegében már megüsse azt az alapanyagot, mely velünk az áru minősége iránt

Macskássy Gyula konzum-bonbon rajza.

KÁVÉ

Diana
csokifőccs

Macskássy Gyula konzum-bonbon rajza.

bizalmat kelt, minőségét mintegy mutatja. Talán csekély túlzással alkalmazhatnám itt Taine híres milieu-elméletét, mely szerint egy ember csak környezetében ismerhető meg teljesen. Az áru környezete a csomagolás. És ezen a ponton történt a legtöbb hiba.

A csomagolás sikere: minden ható teljes összehangoltsága, egyenértékű volta az áruval. Nem elég szép, művészi külsőbe burkolni az árut, mely művészi külsőt kibontva, az áru maga ízléstelen címkével, disszonáns színű staniolban vagy papírban fekszik. Egy bonbondoboznak külsején a címke éppen olyan fontos, mint a doboz rajza. A doboz anyaga kívül nem lehet csillogó és belül silány. A bonbon védő papír minősége kell, hogy megüsse a külső burkoló minőségét, a bonboncímke ugyanúgy legyen hangulatkeltő és ízléses, mint a doboz. Ne érezhessük, hogy csak addig voltunk fontosak az eladónak, míg a csinos külsejű dobozt megvettük, hanem azt, hogy mindvégig fontosak vagyunk. A címke színe ne ütközzön a staniol színével, hanem találkozzanak szép harmóniában.

Itt indult útjára a művészi magyar csomagolás midőn ezeket a tényeket felismerte. És szerencséje a magyar csomagolásnak, hogy a legművészebb elgondolásban és kivitelezésben készültek, megalapozva a magyar csomagolási kultúrát.

E csomagolások igazi jelentőségének felismerése azonban csak akkor következett be, midőn nyilvánvalóvá vált, hogy egy új és teljesen ismeretlen gyártmány szakmájában példanélküli gyorsasággal terjedt el, vált közismertté, sőt keresetté. A csomagolások vitték az árut. Bárhol a legkisebb mennyiség észrevehetőbb volt, mint más gyártmányok sokkal nagyobb mennyisége, a publikum, mely addig nem vette észre az áruk csomagolását, rájött, hogy az árunak csomagolása is van, mely éppúgy kielégítheti művészi érzékét, szép iránti kíváncsiságát, mint más iparművészeti termékek. A dobozokat, ha kiürültek eltették, mint szép művészi termékeket.

E tény felismerése vitte rá egyik magyar illatszertgyárat arra, hogy Kozma Lajossal puderdobozokat terveztesse. A Parfumerie Marvel részére készült dobozok Kozma Lajos

Macskássy Gyula konzum-bonbon rajza.

különlegesen finom munkái. E dobozok rajzai illatosak, frissek, hamvasak, merőben eltérnek minden konvenciótól, mely a puderesomagolásoknál talán még erősebb, mint a csokoládé-csomagolásoknál.

Ezekkel a csomagolásokkal kezdődött meg a csomagolások minőségi feljavítása és találkozásuk a magyar iparművészettel. Más csokoládégyárak követték a példát és a Stühmergyár olyan elsőrangú művészeket bízott meg újabb csomagolásai elkészítésével, mint G á d o r István, J e g e s Ernő, és S z i r m a i Ili. Szirmai Iliben a magyar csomagolóművészet olyan értékre lett, ki könnyed vonalaival, kiváló színérzékekkel teljesen átérzi a csomagolás lényegét, ki nem alkot önálló grafikai munkákat a rendelkezésére álló felületen, hanem teljes csomagolásokat komponál. Dobozai, bonboncímkei finom női munkák, ami e cikk karakterével igen jól megegyezik.

G a l a m b o s Margit készített érdekes csomagolássorozatot a San Thomé csokoládégyár részére. E dobozok alapszíne mindenkor egy édeskés rózsaszín, melynek alapszínéből finoman emelkednek ki jobbára kék és arany kompozíciói. Érdekes kísérlet ez a csomagolássorozat egy gyár összes gyártmányának részbeni uniformizálására.

Kozma Lajost D a n k ó Ödön követte a Floris csomagolások tervezésében. Kozma ornamentális kompozícióit Dankó játékos, végtelenül bájos, franciás csomagolásai váltották fel, finomvonalú nőalakok, szarvasok, virágok. Szaporodtak állandóan a csomagolások, míg egy teljesen újszerű megoldás került előtérbe. Egy olyan visszatérő motívumú tapétamegoldás készült, mely egységesen borította az összes dobozokat, és mindenkor új és új formák kerültek e borítóval kivitelre.

Ebben a versenyben a többi gyár sem maradt tétlenül és legjobb művészeink munkáját vették igénybe csomagolások tervezésére, K n e r Albert román csokoládégyárak részére készült csomagolásai, V é g h Gusztáv nemesvonalú Koestlin doboza e téren külön figyelmet érdemelnek.

Külön kell foglalkoznunk K a e s z n é L u k á t s Kató csomagolásaival. A Koestlingyár részére készült finom csomagolásai egy-egyukban nem indokolnának egy ilyen kieme-

lést. Okot adnak erre a bécsi Altmann & Kühne csokoládégyár részére készített különleges csomagolópapírok, melyek kompozícióban, finomságban és megrajzolásban felette állanak mindannak, amit eddig csokoládécsomagolás terén alkottak. Mint egy brüsszeli csipke, olyan e csomagolások szövése, a motívumok ritmusa, az Altwien, kínai vagy orosz hangulat van meg bennük. Kaesz né e munkáival, valamint egy angol gyár részére készült csokoládédobozterveivel a magyar csomagolást tervező művészek első sorába került.

*

Mindezek a csomagolások, melyeket eddig felsoroltam, többé-kevésbé meglévő csomagolások helyett készültek, nagyban hozzájárultak ahhoz, hogy a magyar csomagolások művészi színvonala erősen feljavuljon, de lényegileg nem jelentettek új terepet a csomagolás számára.

A csomagolás részére új utakat a reklám alkotott.

Számtalan gyár felismerte azt a reklámerőt, melyet az áru kifejthet és az áru csomagolását egyben az áru reklámjának is kihasználta. E téren az elsők a szappangyárak voltak. Míg régebben csak a legfinomabb pipereszappanok kerültek dobozban forgalomba, addig mindinkább elterjedt az olcsóbb szappanok dobozba csomagolása és a ma legolcsóbb szappanfajták is dobozokban kerülnek forgalomba. Minden doboz egy kis plakát, reklámobjektum, mely őrhelyén harsol a vevőért.

Az Albus szappangyáré az érdem, hogy jelentősebb művésszel tervezette dobozait. K n e r Albert volt a gyár dobozainak tervezője, majd később a gyár csabai É k e s Lajos által tervezett jellegzetes reklámfiguráját alkalmazta dobozain és alkalmazza ma is. Szappandobozok közül figyelmet érdemel még a N e m e s György által tervezett Savoly-féle szappandoboz.

A mosó- és tisztítószerek művészi csomagolása is újabb keletű. Egyszerűségükben is kellemesen tűnnek ki a B o r t n y i k Sándor által tervezett Polo és Tátra csomagolások e cikkekben.

Új szakma, a rádiószakma is szép csomagolásokban hozta forgalomba egyes termékeit. Különösen kiemelendők itt a C s e m i c z k y Tihamér által tervezett anódtelpek dobozok és zseb-

Macskássy Gyula konzum-bonbon rajza.

lámpaelem címkék, mint e szakmákban magasan kiemelkedő művészi értékű munkák.

Egyes csokoládégyárak szintén kitünő érzékkel veszik igénybe a csomagolás reklámértékét. Vezető helyen áll e téren a Boon csokoládégyár, melynek kitünő grafikai kompozíciójű, élénk színei dacára is mindenkor igen izléeses, nagyhatalású csomagolásait N e m e s György tervezte.

De más szakmák is felhasználják reklámra a csomagolást. A régebben olyan jelentéktelen gummisarokdobozok, gummicikkcsomagolások is példaadók e téren és még feltűnőbb, hogy egy igen konzervatív, talán legkonzervatívabb szakma, a gyógyszeres szakma is felismerte a jó és hatásos csomagolás értékét. I r s a i István érdeme, hogy e szakmában újszerű csomagolások részére utat nyitott és ennek eredményeként ma már egész sorozatokban üdvözölhetjük az izléesesnél-izléesesebb újszerű, művészi gyógyszer-csomagolásokat.

De nem lenne teljes e felsorolás, ha a magyar művészi csomagolás olyan művészeiről, mint Kolozsváry Sándorról, Máday Greteről, Dallos Hannáról, Mallász Gittáról ne emlékeznék meg, kik művészetükkel hozzájárultak, hogy a magyar csomagolások nívója jelentősen emelkedjék.

*

De nemesak dobozok művészi terveiben nyilvánul meg a csomagolások színvonalának emelkedése. Míg régebben a kiskereskedelemben úgy az egyes kereskedők, mint az áruházak is egyszerűen, sablonos betűkkel nyomott egyszínű csomagolópapírba burkolták a megvásárolt árut, addig ma mind több és több cég tervezte meg ezt a csomagolópapírt, izléesesen elhelyezett szöveget nyomtat rá, gondosan megválogatott színben, sőt gyakran művészi rajzokat is készített e célra. Példa erre az áruházi és kötött-szövött szakmabeli tasakok művészi szintjének erős emelkedése. Ma ezek a tasakok rajzokkal, színeikkel állandóan élő reklámul szolgálnak.

Hogy a csomagolások művészi színvonala állandóan emelkedőben van, nemesak a tervező művészek és az őket megbízó gyárak érdeme. A jó és művészi csomagolások szaporodása abból a kölcsönhatásból is folyik, mellyel egyrészt a jó művészi munka a közönség izléesét neveli. másrészt a neveltebb izléesű közönség már az izléesesebben csomagolt árut előnyben részesíti. Frappáns példákkal szolgál ennek az igazságnak

bizonyításra a kozmetikai ipar melynél a viszonylag olcsóbb készítményeknél sem mondhat le a gyártó egy bizonyos — elég magasnívójú — izléeses és jóminőségű külső csomagolásról, mert enélkül cikke ma már jóformán eladhatatlan. És hogy a finomabb minőségű áru izléeses csomagolásán megnevelt és elkényeztetett izléesű közönséget az olcsóbb árucikkek előállítói szintén megnyerhessék maguknak, ma, midőn a vásárlóerő csökkenése mellett ez a kényesebb közönség is gyakran az olcsóbb cikkek felé fordul, külsőben, csomagolásában felveszi a versenyt a drágább készítményekkel.

*

Végzetül azonban le kell itt írni néhány fájó szót a magyar csomagolással kapcsolatban.

Ha nyugatról érkezünk Magyarországra, örömmel tölt el bennünket az Osztrák Dohányjövődék minden egyes csomagolása. Egyszerű, nemes külső, változó színek, tökéletes belső kiállítás legszebb idegenforgalmat fellendítő belső képekkel. Miért nem ragadja meg a Magyar Királyi Dohányjövődék a lehetőséget, hogy kövesse ezt a kiváló példát. A magyar művészek oly kiváló együttese áll rendelkezésére, kikkel a világ legkülönb dohányecikk csomagolásait alkothatná meg. Propagandát csinálna gyártmányainak és a magyar művészetnek egyaránt. Hogy a közönség pedig mily örömmel fogadja az izléeses új csomagolást, élénk példa az E x t r a cigaretta szép dobozának sikere.

Vagy itt van a nemes tokaji aszú. A világ minden részén ismerik, keresik, számtalan kultúrországba szállítjuk. Miért nem viseli e tokaji bor magán azt a címkét, melyet magyar művészek terveztek, hogy hirdesse nemesak az ország természeti gazdagságát, de művészetét, kultúráját is.

Vagy a gyümölcs, mely külföldre kerülő ládáján, minden egyes gyönyörű darabját burkoló papírján művészi formában Magyarország propagátora lehetne?

A csomagolás reklámértékét felismerték már a gyárosok és kereskedők. Miért ne ismerhetné fel mindenki, aki Magyarországnak csinálhatna vele reklámot? A magyar áru hirdesse külföldön külsejében is mindazt a szépséget, melyet ebben az országban mindenki megtalálhat és ezáltal a csomagolás útja az idegenforgalom útjává lesz!

ROSNER KÁROLY

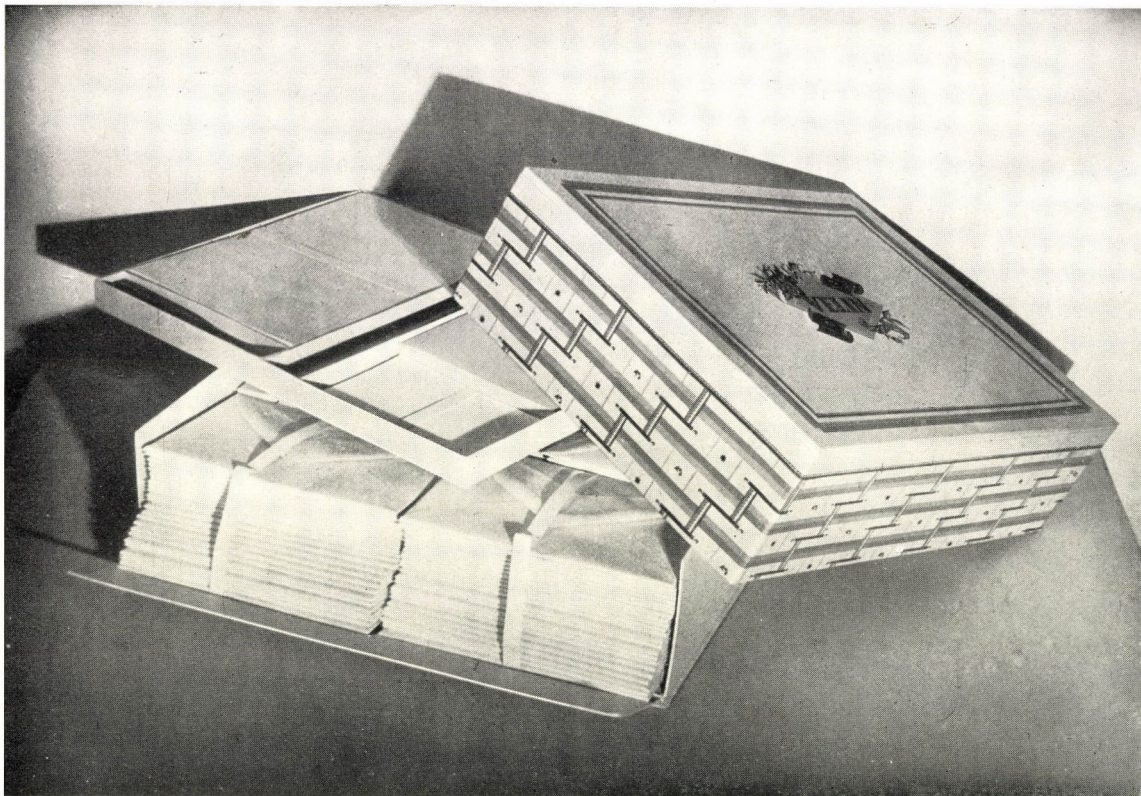
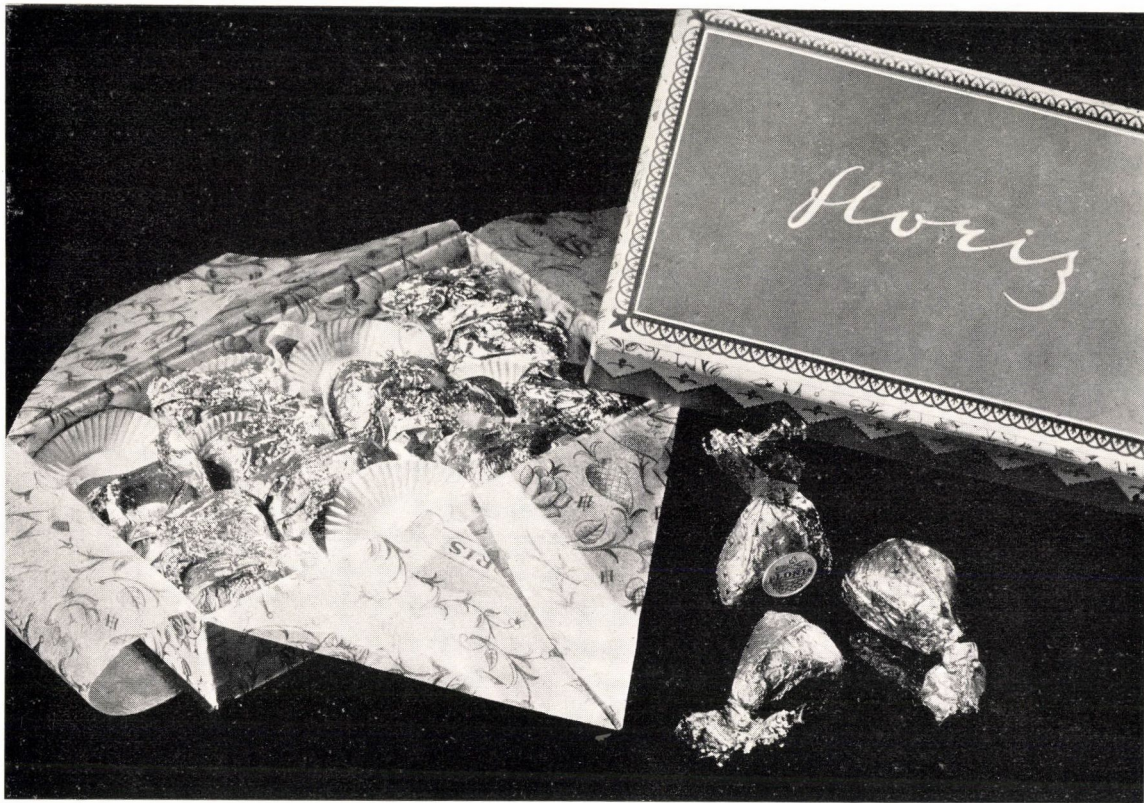

Macskássy Gyula konzum-bonbon rajza.

Macskássy Gyula konzum-bonbon rajza.

Dobozesomagolások.

Fent: Dankó Ödön terve. Lent: Kner Albert terve. — Schachtelverpackungen. Oben: Entwurf. E. Dankó
 Unten: Entwurf A. Kner — Boxes. Above: Designed by E. Dankó. Below: Designed by A. Kner.

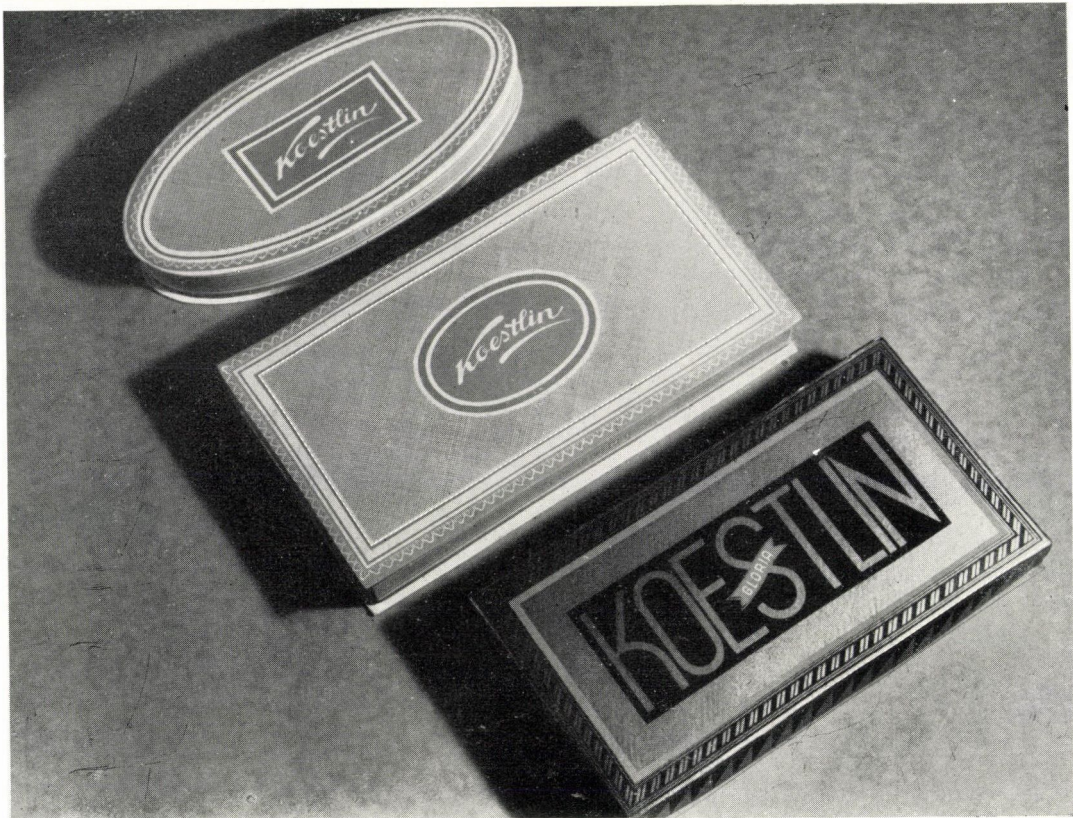
Dobozesomagolások. Fent: Dankó Ödön,
Galambos Margit, Jeges Ernő, Kozma Lajos, Repee János és Szirmai Ili tervei. Lent: Galambos Margit, Gádor
István, Kner Albert, Kozma Lajos és Nemes György tervei. — Schachtelverpackungen. Oben: Entwürfe E.
Dankó, M. Galambos, E. Jeges, L. Kozma, J. Repeze und I. Szirmai. Unten: Entwürfe M. Galambos, St. Gádor,
A. Kner, L. Kozma und G. Nemes. — Boxes. Designed by E. Dankó, M. Galambos, E. Jeges, L. Kozma,
J. Repeze, I. Szirmai. Below: Designed by M. Galambos, St. Gádor, A. Kner, L. Kozma and G. Nemes.

Dobozesomagolások. Fent: Dankó Ödön és Kozma Lajos tervei.
 Lent: Nemes György terve. — Schachtelverpackungen. Oben: Entwürfe E. Dankó und L. Kozma. Unten: Entwürfe G. Nemes. — Boxes. Above: Designed by E. Dankó and L. Kozma. Below: Designed by G. Nemes.

Dobozesomagolások.

Fent: Irsai István tervei. Lent: Kaesz Gyuláné Lukáts Kató és Végh Gusztáv tervei. — Schachtelverpackungen. Oben: Entwürfe St. Irsai. Unten: Entwürfe Frau Gy. Kaesz, geb. K. Lukáts und G. Végh. — Boxes. Above: Designed by St. Irsai. Below: Designed by Mrs. Gy. Kaesz née K. Lukáts and G. Végh.

**SUPER
GOLD
EXTRA
ANODE**

80 •

60 •

40 •

20 •

90+ •

70 •

50 •

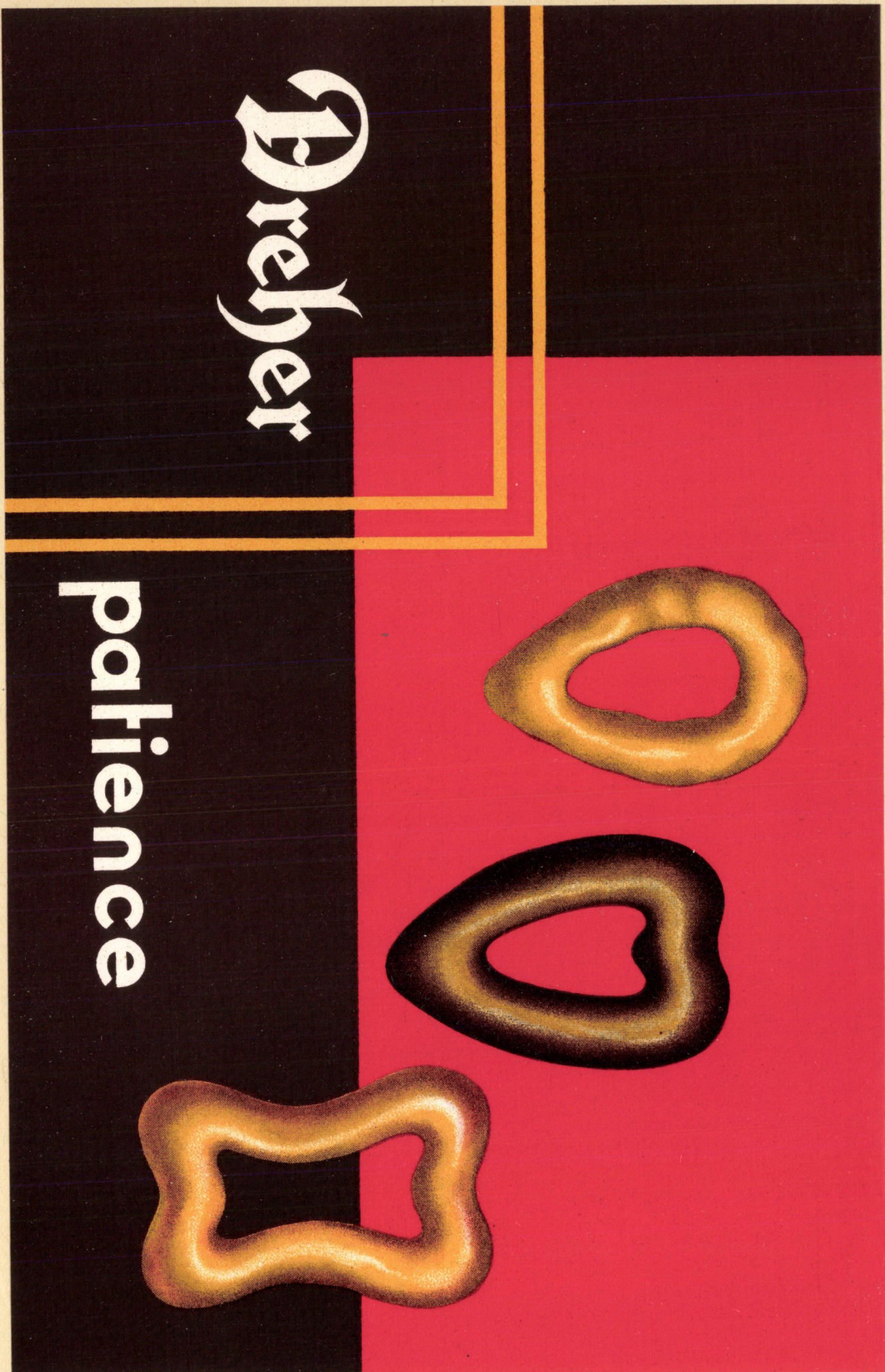
30 •

• 1 • 1½ • 3 • 4½ • 6 • 7½ • 9

CSEMICZKY DOBOZBORITÓJA RÁDIÓANÓD-DOBOZHÓZ

Melléklet Rosner Károly: „A csomagolás útja” című cikkéhez.

TEASÜTEMÉNY-DOBOZBORITÓ A DREHER CSOKOLÁDÉGYÁR RÉSZÉRE. TERVEZTE: PÁLYI JENŐ.

Melléklet Rosner Károly: „A csomagolás tíjja” című cikkéhez.